

Istorijos vadovėlio 7 kl. „Raktas“

RECENZIJA

1. Bendra informacija apie vadovėlio rankraštį

Autoriai: Nelija Kostinienė, Marius Ščavinskas, Mindaugas Tamošaitis

Pavadinimas: *Raktas*

Dalykas, klasė: istorija, 7 klasė

Leidykla: *Baltos Lankos*

Vadovėlio dalys, puslapių skaičius: 1, 2 dalis, 327 psl.

Vadovėlis skirtas 7 klasės mokiniams. Jis tęsia *Baltų Lankų* leidyklos istorijos vadovėlių seriją *Raktas*. Vadovėlių autorių teigimu, „serijos *Raktas* vadovėliai labiau orientuoti į gimnazijų ir labiau pažengusius mokinius“.

2. Vadovėlio komplekto rankraščio turinio vertinimas

Vadovėlį sudaro dvi knygos. Jis padalytas į šešis skyrius: *Istorijos svarba, istorijos laikotarpiai ir šaltiniai, Žmonijos priešistorė, Senovės Rytų civilizacijos, Senovės Graikija ir helenizmas, Senovės??? Roma, Baltai*. Šios temos ne tik atitinka Pagrindinio ugdymo Bendrosiose programose įvardytą tematiką, bet ir gerokai ją viršija. Bendrųjų programų turinio apimtyse nurodyta, kad mokiniai turėtų būti susipažindinami su vienos arba dviejų senovės Rytų valstybių civilizacijų raida. Vadovėlio autoriai III skyriaus 10 paragrafų pateikia Mesopotamijos, Egipto, hetitų, finikiečių, žydų tautos ir Persų imperijos istoriją. Istorijos mokytojams teks patiems apsispręsti ir pasirinkti – mokyti visų vadovėlyje pateiktų civilizacijų, pasirinkti vieną ar dvi.

Vadovėlyje yra 48 paragrafai (temos.) Kadangi 7-oje klasėje istorijos programai įgyvendinti pagal pagrindinio ugdymo bendruosius planus numatyta 70 val., tai mokytojai turės galimybę paragrafus skaldyti, eiti dalimis ar skirti daugiau laiko kartojimui.

Vadovėlio pratarmėje pristatomi autoriai ir trumpai supažindinama su turinio apimtimis bei vadovėlio struktūra. Pasiūlymų, kaip dirbti su vadovėliu, nepateikiama.

Vadovėlio skyriai prasideda puslapio apimties įvadu, kuriame pateikta faktinės medžiagos santrauka. Įvade neaptariami skyriaus tikslai, gebėjimai, įgūdžiai, nuostatos, kurias turėtų įgyti ar tobulinti mokiniai. Nenurodoma, kurias skyriaus datas mokiniai turėtų įsiminti, o kurios tik padės nustatyti įvykių chronologinę seką. Nėra patarimų mokiniams, kaip atlikti sudėtingesnes užduotis. Taigi skyrių įžangos nepakankamai padeda mokytojams ir mokiniams planuoti mokymą ir mokymąsi ir menkai ugdo mokinių mokymosi mokytis kompetenciją.

Vadovėlio skyrius baigiamas kartojimo klausimais. Klausimai įvairūs, ugdantys žemesnius ir aukštesnius mokinių gebėjimus. Sunkesni klausimai pažymėti žvaigždute. Kai kurių skyrių apibendrinamieji klausimai orientuoti tik į žinių atkartojimą ir išmokimą. Pvz.,

Kopija tikra

[Signature]

Kopija
tikra

Direktorius
Saulius Žukas
[Signature]

skyriaus *Baltai* (II d. 174 p.) apibendrinimui pateikiama 10 klausimų, iš kurių 1 kartą klausiama kodėl, kiti klausimai yra skirti tik atgaminti žinias.

Skyrių apibendrinimuose nėra darbo su žemėlapiais, iliustracijomis, praktinių, projektinių, kūrybinių, bendradarbiavimo užduočių. Vadovėlių autoriai laikosi nuostatos, kad šių užduočių paskirtis – „prisiminti skyriaus pateiktą medžiagą“. Taigi skyriaus apibendrinimai padeda mokiniams įsivertinti tik žinias, nemoko lokalizuoti įvykių, nesukuria apibendrinto laikotarpio vaizdo. Skyrių pabaigoje autorių pateikta rekomenduojama literatūra yra sudėtinga ir skirta daugiausia tik mokytojams.

Vadovėlio paragrafai prasideda dviem klausimais, kurie padeda mokiniams geriau orientuotis paragrafo medžiagoje ir mokomąją medžiagą sieti su dabartimi. Pvz., *Kuo senovės pasaulyje išgarsėjo finikiečiai? Kuriuos finikiečių išradimus perėmė gretimos tautos, o vėliau ir mes?* (I d. 86 p.) Kartais įžanginiai klausimai orientuoja mokinius lyginti įvykius ar reiškinius (pvz., *Kuo skyrėsi Romos valdymas respublikos ir principato laikotarpiu* (II d. 70 p.), nustatyti priežastis (Pvz., *Dėl kokių priežasčių žlugo Romos imperija* (II d. 79 p.).

Paragrafų tekstai gana ilgi, apima 3–4 vadovėlio puslapius. Paragrafų medžiaga suskirstyta į smulkesnes potemes, kas padeda mokiniams labiau suvokti temą. Sąvokos išryškintos, sukirčiuotos ir paaiškintos. Jų skaičius svyruoja nuo 1 iki 6. Kartais paragrafo medžiaga pradeda sudominančiu tekstu, susietu su šiuolaikiniu gyvenimu. Tokios įžangos skatina mokinių motyvaciją ir norą mokytis istoriją (skyrius *Rytų civilizacijos* (I d. 48–102 p.)).

Apskritai, tekstinė informacija vadovėlyje sureikšmintą. Sudėtingai parašytas I vadovėlio skyrius *Istorijos svarba, istorijos laikotarpiai*. (I d. 6–22 p.) Kartais tekstus apsunkina datų ir asmenybių gausa. Pvz., paragrafe *Mesopotamijos valstybė* yra 17 įvairių datų (I d. 48–53 p.), paragrafe *Hetitų valstybė* – 14 datų (I d. 80–85 p.), paragrafe *Graikų helenizmo kultūra ir mokslas* minima 14 asmenybių (II d. 31–37 p.), paragrafe *Senovės Graikijos palikimas* – 20 datų (II d. 40–43 p.), paragrafe *Romėnų švietimas, literatūra ir menas* minima net 16 asmenybių ir 18 įvairių datų (II d. 117–122 p.)

Kartais tekstai yra nepakankamai tikslūs. Pvz., paragrafe *Baltų verslai, papročiai ir kasdieninis gyvenimas* rašoma: *Kalvis buvo amatininkas, užsidirbantis duoną amatu. Jo darbas buvo iš balų rūdos išgauti geležį ir ją apdirbti* (II d. 166 p.). (Geležį iš balų rūdos išgaudavo ne kalviai, o rūdininkai.)

Kai kurie autorių tekstai, sakiniai yra nepakankamai logiškai argumentuojami. Pvz., paragrafe *Finikiečiai* rašoma: *Kalnuose buvo marmuro, rudųjų anglių ir geležies rūdos. Todėl naudingųjų iškasenų finikiečiams užteko ir pastatams statyti, ir ginklams gaminti.* (I d. 87 p.) (Tarsi, finikiečiai pastatus statė iš marmuro, rudųjų anglių ar geležies?)

Kopija tikra

Kopija tikra

Direktorius
Saulius Žukauskas

Yra visiškai nelogiškų, dviprasmiškų sakinių. Pvz., paragrafe *Baltų verslai, papročiai ir kasdieninis gyvenimas* rašoma: *Iš kanapių buvo vejamos virvės, rišami tinklai žuvisms gaudyti. Taip (ar virvėmis ir tinklais?) darbščios šeimininkės savo šeimą aprūpindavo šiltais rūbais, kad nesusaltų atšiaurią žiemą, merginos puošdavosi įvairiaspalvėmis juostomis, berniukai padėdavo rišti tinklus.* (II d. 163 p.)

Tekstuose pasitaiko ir nereikšmingų, nesvarbių, dalykų, detalių. Kartais nenurodoma minimų vietovių dabartinė lokalizacija, todėl informacija nebus suvokta. Pvz., paragrafe *Romos imperijos galybė ir žlugimas* rašoma: *Atsistatydinęs Dioklecianas gyveno ne Romoje, bet Dalmatijos kalnų papėdėje įkurtame Salone (netoli Splito) – mieste tvirtovėje.* (II d. 83 p.)

Kartais autoriai pasitelkia metaforas, kurios atrodo keistai ir nedera su kita vadovėlio medžiaga. Pvz., paragrafe *Senovės Roma* rašoma: *Iš pradžių romėnai turėjo suvienyti patį Apeninų pusiasalį. Jiems skersai kelio stojo kitos Apeninuose gyvenančios gentys, pirmiausiai etruskai, sabinai ir lotynai. Tik juos įveikusi Roma galėjo lengviau atsipūsti* (II d. 47 p.). Vadovėlio iliustracijos, žemėlapiai, nuotraukos, schemos papildo autorių tekstą, padeda mokiniams geriau suprasti svarbiausią informaciją, konkretina teksta pateikiamus įvykius. Vaizdinė informacija, taip pat istorijos šaltiniai tekste žymimi vienodai – arabiškais skaitmenimis, kartais tai kelia painiavą. Vaizdinė vadovėlio medžiaga menkai įdarbinta. Ypač mažai užduočių, skirtų darbui su žemėlapiais. Iš 16 klausimų, susijusių su vaizdine medžiaga, darbui su žemėlapiais skirtos tik 4 užduotys. Kai kurias užduotis su žemėlapiu autoriai nepagrįstai skiria tik stipriausiems mokiniams. Pvz., paragrafo *Romėnų karinės galios ir teritorijos didėjimas* užduotis *Žemėlapyje raskite Kartaginos miestą?* (II d. 68 p.) pažymėta 2 žvaigždutėmis.

Taigi, mokiniai neįgis darbo su žemėlapiais įgūdžių, nemokės nustatyti ir žemėlapyje parodyti pagrindinių šalių ir jose buvusių įvykių bei reiškinių vietos, atskleisti ir lokalizuoti svarbiausius teritorinius pokyčius.

Vadovėlyje pateikiami tik atskirų civilizacijų žemėlapiai. Nematydami bendro vaizdo, mokiniai sunkiai suvoks atskirų civilizacijų padėtį žemėlapyje, nesies Lietuvos ir kitų civilizacijų geografinės padėties pasaulyje.

Užduotyse, susijusiose su vaizdine informacija, pasitaiko ir netikslumų. Pvz., paragrafo *Graikų kultūros priešaušris: Kreta ir Mikėnai* darbo su šaltiniais 2 užduotyje prašoma:

Remdamiesi nuotrauka (6 iliustracija) ir tekstu atsakykite į klausimus:

a) kodėl iliustracijos centre pavaizduotas didelis arklys? ir t. t. (I d. 111 p.) Deja, 6 iliustracijos centre pavaizduotas ne didelis arklys, o Heinrichas Šlymanas.

Paragrafe Graikijos silpnėjimas ir Makedonijos iškilimas rašoma: *Kilo karas, vadinamas Peloponeso karu (43–404 m. pr. Kr.), nes kautynės daugiausia vyko sausumoje Peloponeso*

Kopija tikra

JDL

Kopija tikra

3
Direktorius

Saulius Žukas

pusiasalyje (2.1.). (I d. 138 p.) Įrodymui pateiktas žemėlapis *PELOPONESO KARAS (431–404 M. PR. KR)* (I d. 139 p.) šio teiginio nepatvirtina. Paragrafe *Baltų verslai, papročiai ir kasdieninis gyvenimas* rašoma Iš medienos gamindavo baldus – stalus, suolus, skrynias – ir nemažą dalį įrankių naudojamų žemės darbams (6), taip pat statė medinius pastatus. (II d. 165 p.) Teiginį turinti patvirtinti 6 iliustracija Kapliai – žemės purenimo įrankiai akivaizdžiai pagaminti ne iš medžio.

Vadovėlio paragrafai baigiami šešiais klausimais ir istorijos šaltinių užduotimis. Siekdami individualizuoti ir diferencijuoti mokymą, autoriai pirmąsias užduotis skiria visiems, 5 užduotį – stipresniems, o 6 – stipriausiems mokiniams. Vadovėlio paragrafo užduotys moko pritaikyti žinias, skatina kritiškai mąstyti, diskutuoti, apibendrinti ir daryti išvadas, savarankiškai surasti informaciją, ją sisteminti, dirbti bendradarbiaujant. Pvz., *Dirbdami poromi palyginkite, kuo skiriasi buvusios Mesopotamijos ir mūsų mokyklos* (I d. 61 p.). *Dirbdami grupėmis prisiminkite Rytų tautų religijas ir nurodykite, kuo panašus ir kuo skiriasi graikų požiūris į dievus* (I d. 121 p.).

Tačiau užduočių formuluotėse pasitaiko netikslumų. Pvz., *Remdamiesi kitose pamokose įgytomis žiniomis ir papildoma literatūra paaiškinkite, kodėl judėjai netikėjo Jėzaus Kristaus?* (I d. 97 p.) *Dirbdami poromis palyginkite romėnų tikėjimą respublikos ir monarchijos valdymo laikotarpiais* (II d. 93 p.) (Gal norėta palyginti apeigas, o ne patį tikėjimą.) *Kokią įtaką pasauliui darė Romos aureolė?* (II d. 145 p.) Pasvarstykite apie baltų santykius su kitomis tautomis, kai žlugo Vakarų Romos imperija (II d. 160 p.)

Kiekvieno paragrafo tekstinei medžiagai pagilinti skirta 1–2 istorijos šaltiniai. Dauguma šaltinių yra įdomūs, tačiau pasitaiko ir ne visai pritaikytų mokinių amžiui tekstų. Pvz., šaltinyje *Iš Aristotelio politikos* (II d. 24 p.) atsiliepimas apie moteris neatitinka 7 klasių mokinių amžiaus ypatybių, neskatina tolerancijos, lyčių lygybės.

Išvados

Pateiktas vertinti vadovėlis atitinka *Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo* (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus.

Vadovėlio medžiaga atitinka Bendrosiose programose apibrėžtas dalyko turinio apimtis ir mokinių pasiekimus. Tačiau vadovėlį reikėtų patobulinti atsižvelgiant į šiuos siūlymus:

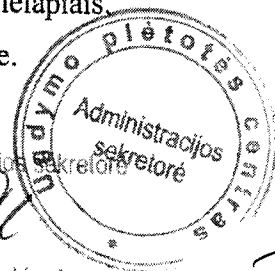
- Ištaisyti netikslumus tekste ir užduotyse.
- Parengti daugiau užduočių, susijusių su iliustracijomis ir žemėlapiais.
- Sumažinti asmenybių ir datų skaičių kai kuriuose paragrafuose.

Recenzentė

Izolda Zakarauskienė

Kopija tikra
Administracijos sekretorė

Rita Zakarauskienė
20.12.2016

4
Direktorius
Saulius Žukas
Kopija